

УДК 811.111'373.611'373.46'25]:621.31
DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.2.1/16>

Камишова Т. М.

<https://orcid.org/0000-0002-7484-288X>

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ТА ПЕРЕКЛАД АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ СФЕРИ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ

Статтю присвячено вивченню англомовних термінів сфери електроенергетики. У статті надається визначення поняття термінологія сфери електроенергетики, встановлюються способи творення та перекладу її англомовних термінів.

Термінологія електроенергетики представлена сукупністю термінів, що позначають професійні поняття із виробництва, передачі, керування, розподілу та споживання електроенергетики. Її одиниці в англійській мові є різними за структурою та семантичними особливостями. Цей факт пояснює варіативність способів утворення її одиниць.

Морфологічним способом сформовано її афіксальні та конверсійні терміни. Найбільш поширеними при цьому є суфіксальні та конверсійні терміни моделі N→V. Наявність значної кількості складних, а також скорочених термінів, вказує на морфолого-синтаксичний спосіб творення одиниць англомовної термінології електроенергетики. Складні терміни є компонентами англомовних терміносполук електроенергетики. Абревіатури є найбільш поширеними скороченнями в англомовній термінології електроенергетики. В ній існують також усічені терміноодиниці, графічні скорочення та скорочені назви вимірювання.

Дво-, три- та чотирикомпонентні термінологічні сполучення сфери електроенергетики засвідчують синтаксичний спосіб їх творення в англійській мові. Найбільш поширеними серед них є двокомпонентні терміносполуки. Метафоричні та метонімічні терміни англомовної термінології електроенергетики підтверджують семантичний спосіб їх творення. На відміну від метонімічних, метафоричні терміни є поширеними. Вони представлені антропоморфними та неантропоморфними метафорами. Існують в аналізованій термінології також епонімічні терміни.

Способи перекладу одиниць аналізованих термінів визначаються їх структурними та семантичними характеристиками, а також часом їх появи. Багато англомовних термінів сфери електроенергетики мають еквіваленти в українській мові. Також аналізовані терміни передаються транскодуванням, калькуванням і описом. Термінологічні сполучення відтворюються простими та комплексними перекладацькими трансформаціями.

Ключові слова: англійська мова, електроенергетика, переклад, спосіб творення, термін.

Постановка проблеми. Попри тривалість і різноманітність проведених вже досліджень у термінознавстві, інтерес до термінів як засобів кодифікації науково-професійних знань не зникає і зараз. Їх вивчення у різних мовах постійно продовжується через важливість цих одиниць для фахової комунікації та поширення за її межами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одним із шарів термінології, яка потребує наукової уваги через важливість та неспинний розвиток, є електроенергетична. Попри існування досліджень її досліджень в українській мові [1; 2; 3], ще й досі у фаховій науковій літературі не приділено уваги вивченню англомовної електро-

енергетичної термінології та творенню її одиниць. Важливим, безумовно, є і перекладацький аспект її розгляду.

Постановка завдання. Це визначає актуальність і мету цієї статті, скерованої на вивчення способів творення і перекладу англомовної електроенергетичної термінології українською мовою.

Виклад основного матеріалу. Сфера електроенергетики є надважливою базовою інфраструктурою будь-якої країни світу. Зародження уяви про електроенергетику (від давньогрецьк. *ἤλεκτρον* (*ēlektron*) – *буритин*) відбувалося фактично ще за часів Античності, чому сприяло спостереження давньогрецького філософа VII століття до

н.е. Фалеса, який виявив, що бурштин, потертий об вовну, здобуває властивості притягувати легкі предмети [4, с. 17].

Термін *electricus* було використано вперше в 1600 році англійським науковцем Вільямом Гілбертом у книзі «*De Magnete*». В цій книзі було не тільки описано магнітні явища, але й закладено наукові підвалини вивчення електрики. Відкриття явища електромагнітної індукції англійським фізиком Майклом Фарадеєм у 1831 році сприяло розробці наукових теорій електродинаміки та електрофізики, а також створенню генераторів та їх подальшому застосуванню у промислових цілях у країні вже у 1880-х рр [5, с. 34].

Формування єдиної системи електроенергетики відбулося у Великобританії у 20-ті роки ХХ століття, а у США у визначений період почали формуватися локальні мережі енергосистеми країни, які у подальшому визначили специфіку її децентралізованої структури. Нині енергосистеми вказаних країн є одними із найбільш потужних у світі, а їх розвиток визначається процесами декарбонізації та цифровізації [5, с. 218].

Англомовна термінологія сфери, представлена терміноодинамиками на позначення фахових понять із виробництва, передачі, керування, розподілу та споживання електроенергетики, розвивалася разом із самою сферою та її фаховими поняттями, які потребували номінації, чому сприяла поява різних за будовою та значенням одиниць. Творення цих одиниць здійснювалося різними шляхами.

На морфологічний спосіб термінотворення вказують, в першу чергу, афіксальні терміни електроенергетики. До них належать суфіксальні, префіксальні та префіксально-суфіксальні, зокрема:

electricity, activation, generation, breaker, transformer, rectifier, isolator, conductance, deration, connectivity, stability, resistivity, outage, dressing, impedance, conductive, conductance;

onset, infeed, reset, overlay, underload, multiphase, interphase, reconnect;

deration, disconnect, refurbishment, substation, overvoltage, interconnection, superconductivity, transmission, reconector.

Аналіз фактичного матеріалу засвідчив продуктивність суфіксального термінотворення в аналізованій термінології. Афіксальні терміни слід відрізняти від простих кореневих, наявних в англомовній електроенергетичній термінології, зокрема: *alarm, bus, core, bay, lag.*

До морфологічних способів формування електроенергетичної термінології в англійській мові належить і конверсія, яка полягає у «зміні части-

номовної приналежності термінологічної одиниці, що не супроводжується змінами її форми» [6, с. 56]. В електроенергетичній термінології її творення відбувається переважно за моделлю $N \rightarrow V$, наприклад: *ground* \rightarrow *to ground*, *alarm* \rightarrow *to alarm*, *switch* \rightarrow *to switch*, *tap* \rightarrow *to tap*, *phase* \rightarrow *to phase*. Менш поширеними в англомовній електроенергетичній термінології є терміни моделей $V \rightarrow N$ та $Adj \rightarrow N$: *to load* \rightarrow *load*, *feed* \rightarrow *to feed*, *to supply* \rightarrow *supply*; *neutral* (adj) \rightarrow *neutral*, *short* (adj.) \rightarrow *short*.

Морфолого-синтаксичний спосіб формування англомовної термінології, в тому числі й електроенергетичної, представлений словоскладанням, що засвідчують її складні терміни: *blackstart, deadline, gateway, middleware, switchgear, usecase, shutdown, powergrid, groundfault.*

Складні терміни є також компонентами деяких терміносполук сфери електроенергетики в англійській мові, зокрема: *bus-breaker model, must-run generator, high-voltage transmission line, short-circuit current.*

Також до морфолого-синтаксичного способу творення термінів в англійській мові належить скорочення. В англомовній електроенергетичній термінології подібним способом утворено одиниці на позначення

устаткування (*AVR – automatic voltage regulator, ACB – Air Circuit Breaker, CAES – Compressed Air Energy Storage, Regional Dispatch Unit – RDU*);

процесів (*CA – contingency analysis, LF – load forecast*);

технологій (*SCADA – Supervisory Control and Data Acquisition, EMS – Energy Management System, EMM – Energy Market Management System, DTS – Dispatcher Training Simulator*).

Наведені вище приклади належать до (ініціальних) абревіатур, які переважають у кількісному відношенні над іншими скороченими терміноодинамиками сфери електроенергетики. Різновидами скорочених одиниць є також усічення. Їх прикладами в аналізованій термінології є наступні: *antilogarithm – antilog, logarithm – log, diameter – diam, circular mil – cmil, avg – average.*

Існують в ній також і графічні скорочення, в яких відсічена частина позначається певних графічним знаком:

косою лінією (*watt per steradian – W/sr, revolution per minute – r/min*);

позначенням градуса (*degree Fahrenheit – °F*);
кількісними позначками (*cubic meter – m³, square inch – in²*),

одночасним використанням косої лінії та числа (*candela per square foot – cd/ft²*).

Скороченими є і одиниці вимірювання, що застосовуються в сфері, наприклад: *V – volt, A – ampere, W – watt, Hz – hertz* та ін.

Наявність синтаксичного способу творення в електроенергетичній термінології англійської мови виявляють терміносполуки, що мають різну кількість компонентів та будуються за різними моделями. Так, моделями двокомпонентних термінів, що є найбільш поширеними серед інших терміносполук, є наступні:

N+N (*alarm list, booster transformer, contingency analysis*);

Adj+N (*ancillary services, hot reserve, renewable energy*);

Part I+N (*generating unit, grounding disconnecter*);

Part II+N (*degraded operation, measured value*);

N+Ger. (*expansion planning, continuous rating*);

N+of+N (*generation of electricity, lack of power*).

Трикомпонентні терміни електроенергетики творяться за такими моделями, як:

N+N+N (*accumulator data point, accuracy threshold value*);

Adj+N+N (*automatic generation control, daily load curve*);

Part II+N+N (*controlled network section, refined dispatch schedule*);

Adj+Adj+N (*automatic supervisory control, optimal transient stability*);

Part I+N+N (*dispatching time interval, generating plant schedule*);

Part II+Adj+N (*calculated electrical scheme, integrated electric system*).

Моделями формування чотирикомпонентних термінів електроенергетики в англійській мові є наступні:

N+N+N+N (*air power transmission line, group generation control facilities*);

Part II+N+N+N (*compressed air energy storage, coordinated equipment repair schedule*);

Adj+N+N+N (*asynchronous conditions elimination automatic, automatic voltage control system*);

Adj+Adj+N+N (*primary general power reserve, relative incremental cost characteristics*).

Семантичні аспекти формування будь-якого шару термінологічної лексики пов'язують, в першу чергу, із семантичною міграцією лексики, актуалізованою процесами термінологізації її загальноновживаних одиниць і ретермінологізації інших термінів [7, с. 215]. Прикладами англомовних ретермінологізованих одиниць сфери електроенергетики є наступні: *bus* – загальноновжив. *автобус*, електроенерг. *шина*; *ground* – загальноновжив.

земля, електроенерг. *заземлення*; *grid* – загальноновжив. *сітка*, електроенерг. *мережа*; *load* – загальноновжив. *тягар*, електроенерг. *електронавантажання*.

Основним механізмом переосмислення загальноновживаних слів, внаслідок чого було поповнено англомовну термінологію електроенергетики, стала метафоризація, характеристиками якої є схожість ознак референтів, що порівнюються за її допомогою [7, с. 216]. Метафоричні терміни електроенергетики поділяються на антропоморфні та неантропоморфні.

Антропоморфні метафори характеризують і визначають неживі предмети, явища та об'єкти за допомогою ознак і характеристик людини, її зовнішності, поведінки, соціального статусу або взаємодії з іншими і т.і. В аналізованій термінології подібні метафори містять переосмислені

назви частин тіла людини (*arm – network arm, trip arm, electrode arm; leg – bootleg, main leg; head – operating head, trolley head, overhead line; back – core back, stator back*);

психічні та фізичні стани людини (*voltage depression, disturbance, ripple, overflow*);

характеристики соціального статусу або ролі у взаємовідносинах (*slave operation, slave tracking operation*).

Неантропоморфні метафори представлені в англомовній термінології електроенергетики зоонімами (*frog, watch dog, squirrel-cage winding, bird-goddoging*);

колоронімами (*black start, blackout*).

Метонімічні терміни, утворені за ознаками суміжності, не є широко представленими у визначеному шарі термінологіки, зокрема: *protection* – загальноновжив. *захист*, електроенерг. *система релейного захисту*; *trip* – загальноновжив. *поїздка*, електроенерг. *аварійне (автоматичне) вимкнення*.

Ретермінологізованими є наступні англомовні терміни електроенергетики: *phase* – фіз. *фаза*, електроенерг. *фаза системи струму*; *node* – мат. *вузол*, електроенерг. *вузол мережі* та ін.

Своєрідністю термінології, що досліджується нами в статті, є існування термінів-епонімів, що містять власні назви, які втратили ознаки індивідуалізації окремих предметів, осіб, об'єктів. Механізмом творення цих одиниць є антономазія – «вид метонімії, що виникає внаслідок деонімізації власної назви та онімізації загальної назви» [7, с. 217]. Подібні одиниці виступають засобами назв вимірювання в сфері електроенергетики, наприклад: *Ampere* – *Ампер* (одиниця вимірю-

вання сили струму) від імені французького фізика та математика Андре-Марі Ампера; *Herz – Герц* (одиниця частоти періодичних процесів) від імені німецького фізика Генріха Герца; *Volt – Вольт* (одиниця вимірювання електричної напруги) від імені італійського фізика Алессандро Вольти; *Watt – Ватт* (одиниця вимірювання потужності) від імені шотландсько-ірландського механіка Джеймса Ватта.

Англомовна термінологія електроенергетики постійно розвивається, поповнюючись новими термінами. Так, у ХХІ столітті до її складу надійшли такі терміносполуки, як *digital substation*, *virtual power plant* та ін. Це свідчить не тільки про постійну появу нових понять у сфері та її розвиток, але й про відкритість самої термінологічної системи електроенергетики в англійській мові.

Правильне розуміння її термінів, в тому числі й у професійній міжкультурній комунікації, має вирішальне значення для фахівців сфери, зумовлюючи при цьому необхідність розгляду та визначення способів перекладу цих одиниць. Оскільки велика кількість термінів з'явилася достатньо давно, вони мають свої еквіваленти, зафіксовані у словниках, наприклад: *conductor – провідник*, *conductance – активна провідимість*, *transmission – електропередача*, *breaker – вимикач*, *circuit – електричне коло*, *failure – аварія*, *earth – заземлення*, *voltage – напруга*, *power grid – енергомережа*.

Також електроенергетичні терміни англійської мови відтворюються адаптивним транскодуванням: *electricity – електрика*, *generation – генерація*, *transformer – трансформатор*, *station – станція*, *substation – підстанція*. Вживання визначеного способу допомагає пристосувати перекладену одиницю до правил і норм цільової мови. Передача окремих, в тому числі й епонімічних термінів електроенергетики, здійснюється транслітеруванням, наприклад: *controller – контролер*, *rotor – ротор*, *Herz – Герц*, *Watt – Ватт*.

Вживаним при передачі термінів електроенергетики англійської мови є також калькування: *alterating current – змінний струм*, *air collector – повітрозбірник*, *electric arc – електрична дуга*, *diesel generator – дизель-генератор*,

line bay – лінійна комірка, *electromagnetic field – електромагнітне поле*.

Окремі англомовні терміноодиниці електроенергетики, в тому числі і метафоричні, відтворюються українською шляхом опису, наприклад: *must-run generator – генератор, що працює у вимушеному режимі*; *brownout – відключення енергопостачання окремим користувачем внаслідок дефіциту потужності*.

Переклад терміносполук сфери потребує також застосування перекладацьких трансформацій. Найбільш поширеними з них є наступні:

перестановка слова (*automatic voltage regulator – автоматичний регулятор напруги*, *Rogowski coil – катушка Роговського*);

додавання слова (*smart grid – розумна електрична мережа*);

вилучення слова (*primary regulated power reserve – первинний нормований резерв*).

Поєднання простих трансформацій, що спостерігається при перекладі окремих терміносполучень електроенергетики, засвідчує використання комплексних трансформацій, наприклад:

power network operation – діяльність з експлуатації електричних мереж (перестановка і додання слів);

electrical energy consumption – споживання електроенергії (перестановка та вилучення слова).

Окремої уваги заслуговує визначення способів перекладу новітніх термінів електроенергетики. Підтверджуємо спостереження науковців, що ключовими з них є калькування та описовий переклад [8, с. 141; 9, с. 258]. Зазначене вказує на шляхи поповнення україномовної термінології електроенергетики.

Висновки. Таким чином, англомовна термінологія електроенергетики формувалася морфологічним, морфолого-синтаксичним, синтаксичним і семантичним способами, що визначило її структурне та семантичне різноманіття. Її передача українською мовою забезпечується еквівалентами, транскодуванням, калькуванням і описом, а також перекладацькими трансформаціями. Перспективи подальших досліджень пов'язуємо з детальним аналізом лінгвальних характеристик епонімічних термінів англомовної термінології електроенергетики.

Список літератури:

1. Харчук Л. В. Тематична класифікація українських електроенергетичних термінів. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2. С. 72–77.
2. Куньч З., Харчук Л. Основні етапи становлення української електроенергетичної терміносистеми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Проблеми української термінології. 2017. № 869. С. 62–67.

3. Сивокобиленко В., Павловський В., Дейнега Т. До проблеми термінології в галузі електроенергетики. *Вісник Державного університету «Львівська політехніка». Проблеми української термінології.* 2000. № 402. С. 255–256.
4. Довгий С. О., Бойко В. М. Електроенергетика : підручник. Київ : Либідь, 2013. 392 с.
5. Біленко І. І. Історія розвитку електротехніки. Харків : НТУ «ХП», 2010. 248 с.
6. Павлова О. І. Основи термінознавства. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Рівне : Волинські обереги, 2011. 200 с.
7. Куц Е. О. Семантичні аспекти міграції та способи перекладу англійської термінологічної лексики. *Вісник Запорізького національного університету.* 2010. № 1. С. 215–221.
8. Куц Е. О. Способи та прийоми перекладу англійських неологізмів. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Філологія.* 2010. Вип. 2 (4). С. 139–145.
9. Яременко Н. В. До питання перекладу англійських термінів-неологізмів українською мовою. *Вісник Маріупольського державного гуманітарного університету. Серія : Філологія.* 2017. № 17. С. 256–263.
10. Англо-український словник з електротехніки та енергетики / уклад. В. С. Бойко, О. М. Коваленко. Київ : Наукова думка, 2012. 512 с.
11. IEEE Standard Dictionary of Electrical and Electronics Terms / 7th ed. New York : Institute of Electrical and Electronics Engineers, 2000. 1344 p.

Kamyshova T. M. WAYS OF FORMING AND TRANSLATION OF ENGLISH TERMS OF THE SPHERE OF ELECTRIC POWER ENGINEERING

The article is devoted to the research of English terms of the sphere of electric power engineering. The definition of the notion of terminology of the sphere of electric power engineering is given, ways of forming and translation of its English terms are determined in the article.

Electric power engineering terminology is represented by a set of terms designating professional notions of production, transmission, control, distribution, and consumption of electric power. Its English-language units are structurally and semantically different. This fact explains the variability of their formation patterns.

Affixal and conversion-based terms are formed morphologically. The most widespread among them are suffixal and conversion-based terms of the N→V model. The abundance of compound and shortened terms demonstrates the productivity of the morphological-syntactic way of forming of English electric power engineering terminology. Compound terms are components of its terminological combinations. Shortened terms represented by abbreviations are most widespread in the English electric power engineering terminology. Clipped terms and abbreviated measurement units also exist in it.

Two-, three- and four-component terminological combinations of the sphere of electric power engineering demonstrate syntactic way of their forming in the English language. Metaphorical and metonymic terms of English electric power engineering terminology confirm the semantic way of their forming. Unlike metonymic, metaphoric terms are widely spread. They are represented by anthropomorphic and non-anthropomorphic metaphors. Eponymic terms also exist in the analyzed terminology.

Ways of translation of analyzed terms are determined by their structural and semantic characteristics, as well as time of their emergence. Many English terms of the sphere of electric power engineering have their equivalents in the Ukrainian language. The analyzed terms are also rendered by transcoding, calquing and descriptively. Terminological combinations are reproduced by means of simple and complex transformations.

Keywords: *the English language, electric power engineering, translation, ways of forming, term.*

Дата першого надходження статті до видання: 02.03.2026
 Дата прийняття статті до друку після рецензування: 26.03.2026
 Дата публікації (оприлюднення) статті: 14.05.2026